

13. Чумак О.В. Парадигма освіти XXI століття: інноваційні аспекти. Особистість в єдиному освітньому просторі : збірник наукових тез III Міжнародного форуму, м. Запоріжжя, 26-29 квітня 2012 р. Запоріжжя, 2012. С.104–108. URL: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf1/Chumak.pdf (дата звернення 18.11.2022).

14. Як вивести пострадянську країну в лідери за рівнем освіти: рецепт Естонії. URL:<https://osvitoria.media/experience/yak-vyvesty-postradyansku-krayinu-u-lidery-za-rivnem-osvity-retsept-estoniyi/> (дата звернення 10.11.2022)

15. Шлейхер Андреас. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття. Львів, 2018. 296 с.

REFERENCES

1. Barber, Michael & Mourshed, Mona & Company (2007). How the World's Best-Performing School Systems Come Out on Top. McKinsey.

2. Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy. (2020) [State standard of basic secondary education. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine. Government portal]. [in Ukrainian].

3. Deiaki pytannia zdiisnennia innovatsiinoi diialnosti u sferi osvity : Proiekt nakazu ministerstva osvity i nauky Ukrainy (2022) [Some issues of implementation of innovative activities in the field of education: Draft order of the Ministry of Education and Science of Ukraine]. [in Ukrainian].

4. Dychkivska, I.M. (2015) Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii [Innovative pedagogical technologies: textbook]. Kyiv. [in Ukrainian].

5. Dubaseniuk, O.A. (2014). Innovatsii v suchasni osviti [Innovations in modern education]. Zhytomyr.

6. Crehan, Lucy (2016). Cleverlands: The Secrets Behind the Success of the World's Education Superpowers. Higher School of Economics.

7. Natsionalnyi zvit za rezultatamy mizhnarodnoho doslidzhennia yakosti osvity PISA-2018 [National report on the results of the international study of the quality of education PISA-2018] [in Ukrainian].

8. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady. (2021) [New Ukrainian school. Conceptual principles].

9. Novikov, V.M. (2020). Yakist osvity. PISA-2018: otsinka i potentsial pidvyshchennia [Quality of education. PISA-2018: assessment and potential for improvement of socio-demographic processes]. [in Ukrainian].

10. Petrenko, S. (2019). Formuvannia IKT-kompetentnosti u finskii osviti yak systema: stupeneyvi analiz [Formation of ICT competences in Finnish education as a system: step-by-step analysis]. [in Ukrainian].

11. Pro osvitu : Zakon Ukrainy (2017) [On education: Law of Ukraine] [in Ukrainian].

12. Chumak, O.V.(2015) Innovatsiina diialnist yak chynnyk rozvytku suspilstva v umovakh hlobalizatsii [Innovative activity as a factor in the development of society in the conditions of globalization]. Zaporizhzhia. [in Ukrainian].

13. Chumak, O.V. (2012) Paradyhma osvity 21stolittia: innovatsiini aspekty [Paradigm of education of the 21st century: innovative aspects]. Zaporizhzhia. [in Ukrainian].

14. Yak vyvesty postradiansku krainu v lidery za rivnem osvity: retsept Estonii [How to make a post-Soviet country a leader in terms of education: Estonia's recipe]

15. Schleicher, Andreas (2018). World class How To Build A 21st-Century School System. OECD.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ВАКУЛЕНКО Надія Вікторівна – виконуюча обов’язки директора Всеукраїнського центру вишивки та килимарства м. Решетилівка Полтавської області, Україна; аспірантка Полтавського національного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка; заслужений майстер народної творчості.

Наукові інтереси: теорія та методика використання ІКТ в процесі навчання (технології).

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

VAKULENKO Nadiia Viktorivna – Deputy Director of the All-Ukrainian Center of Embroidery and Carpet Making, Reshetylivka, Poltava Region, Ukraine; graduate student of Poltava National Pedagogical University named after V.G. Korolenko; honored master of folk art.

Scientific interests: theory and methods of using ICT in the learning process (technology).

Стаття надійшла до редакції 05.12.2022 р.

УДК 373.5.031:745/746

DOI: 10.36550/2415-7988-2023-1-208-278-281

КІСЬ Алла Володимирівна –

аспірант кафедри теорії та методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3020-3445>

e-mail: pnpu174@gmail.com

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИШИВКАРСТВА ТА КИЛИМАРСТВА ЯК ВИДІВ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

У статті підкреслюється актуальність питання використання виховного потенціалу української народної вишивки та килимарства у процесі навчання старшокласників декоративно-прикладного мистецтва.

Зосереджено увагу на тому, що декоративно-прикладне мистецтво є одним із важливих засобів прилучення школярів до духовних та матеріальних надбань української культури, що дозволяє реалізувати у навчальному процесі завдання національно-патріотичного виховання шкільної молоді.

Розглянуто змістове наповнення занять у процесі опанування старшокласниками різних технік та технологій виготовлення килимових та вишитих виробів, проаналізовано можливості прилучення школярів до культурних надбань українців минулого. Зауважується, що подальші наукові розвідки будуть пов'язані із питаннями навчально-методичного забезпечення процесу навчання старшокласників вишивкарству та килимарству, розвитку у них декоративно-прикладної творчості.

Ключові слова: декоративно-прикладне мистецтво, вишивкарство, килимарство, уроки технологій, процес навчання, національно-патріотичне виховання.

KIS Alla Volodymyrivna –
graduate student of the department of
theory and methods of technological education,
Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3020-3445>
e-mail: pnpu174@gmail.com

EDUCATIONAL POTENTIAL OF EMBROIDERY AND CARPET ART AS SPECIES OF DECORATIVE AND APPLIED ARTS

The article emphasizes the relevance of national-patriotic education of schoolchildren. The importance of the educational potential of Ukrainian folk embroidery and carpet weaving in the process of teaching decorative and applied art to pupils is noted.

An analysis of literary sources was carried out, which covered the issue of the culture of the Ukrainian people. It was concluded that Ukrainian culture integrates the history of generations, religion, folk creativity, art, in particular decorative and applied arts, cultural achievements, acceptable norms of behavior, etc. It is determined that folk decorative and applied art has unique opportunities to influence the personality, the formation of the national outlook, character, and spirituality. Attention is focused on the fact that decorative and applied art is one of the effective means of involving pupils in the spiritual and material heritage of Ukrainian culture.

The article notes that it is possible for pupils to master carpet weaving and Ukrainian folk embroidery in technology lessons. It is also possible to teach pupils embroidery and carpet weaving in the process of extracurricular and extracurricular work. It is noted that an important task of technological education is the involvement of pupils in the heritage of Ukrainian culture through the practical study of traditional crafts and various types of decorative and applied arts, the realization by pupils of their own self-expression through the values and traditions of Ukrainian culture.

The content of classes in the process of pupils mastering various techniques and technologies for the manufacture of carpet and embroidered products was considered, and the possibilities of involving schoolchildren in the cultural heritage of Ukrainians of the past were analyzed. Getting to know embroidery is aimed at pupils studying the following issues: the history of Ukrainian folk embroidery, folk traditions in embroidery, an assortment of embroidered products. The study of artistic forms of Ukrainian carpets involves familiarizing pupils with the types and purpose of Ukrainian carpets, the characteristics of carpet ornament and coloring of carpets of different regions of Ukraine, features of carpet ornament, composition of carpets, range of carpet products.

It is noted that further scientific investigations will be related to the issues of educational and methodological support of the process of teaching pupils embroidery and carpet making, and the development of their decorative and applied creativity.

Keywords: decorative and applied art, embroidery, carpet making, technology lessons, learning process, national and patriotic education.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Зміст виховання шкільної молоді в Україні являє собою науково обґрунтовану систему загальнокультурних та громадянських цінностей. Наголос робиться на вихованні соціально значущих якостей молоді, що у подальшому визначає ставлення особистості до суспільства і держави, ставлення до інших людей, відношення до праці, до оточуючого середовища, до мистецтва та до себе.

Важливим в умовах сьогодення є принцип національної спрямованості виховання. Його реалізація ґрунтується на вихованні національної самосвідомості молоді, вихованні любові до рідного краю, також до свого народу, у формуванні шанобливого ставлення культурних надбань власного народу.

Засобами декоративно-прикладного мистецтва можна прилучати підрастаюче покоління до культурних духовних та матеріальних здобутків українців минулого, реалізувати у навчальному процесі завдання національно-патріотичного виховання [2-4; 6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження різних аспектів організації національно-орієнтованого навчання і виховання здійснювали такі науковці, як Є. Антонович, А. Вихрущ, П. Ігнатенко, В. Кузь, Л. Оршанський, В. Сидоренко, Д. Тхоржевський. Особливості прилучення учнів у процесі трудової діяльності до надбань національної культури висвітлено у працях, Т. Кравченко, С. Павх, Л. Савки, А. Терещука, А. Цини. Навчання учнівської та студентської молоді на традиціях декоративно-прикладного мистецтва висвітлено в працях Ю. Белової, Л. Гриценко, О. Кудрі, Л. Оршанського, Ю. Срібної, В. Титаренко та ін.

Мета статті. Метою статті є розкриття особливостей виховного потенціалу вишивкарства та килимарства як видів декоративно-прикладного мистецтва.

Методи дослідження. У процесі написання статті були використані теоретичні методи, такі, як аналіз науково-педагогічних джерел, систематизація і узагальнення даних.

Виклад основного матеріалу дослідження.

В основі народознавчого підходу до виховання лежить процес передання досвіду одних поколінь іншим, що сприяє ефективному формуванню у підростаючого покоління національної самосвідомості. Цей процес ґрунтується на всебічному і глибокому вивченні всього культурно-історичного розвитку і досвіду рідного та інших народів [6, с. 197].

Аналіз літературних джерел, у яких висвітлено питання культури українського народу (Д. Антнович, О. Воропай, Т. Косьміна, О. Кувеньова, М. Маркевич, В. Наулко, І. Огієнко, А. Пономарьов, В. Скуратівський), показав, що серед компонентів, які синтезують соціальний досвід народу, виділяються сума людських знань, історія поколінь, релігія, народна творчість, мистецтво, зокрема і декоративно-прикладне, культурні досягнення, прийнятні норми поведінки тощо

Народне декоративно-прикладне мистецтво – це невичерпне джерело культури народу, що має унікальні можливості впливу на особистість, на формування її національного світогляду, характеру, духовності [2, с. 25].

Декоративно-ужиткове мистецтво поділяють на види за певним призначенням предмета, за технікою виготовлення, за матеріалом [1].

За технікою виготовлення декоративно-ужиткове мистецтво поділяється на такі види – вишивання, малярство, в'язання, ткацтво, килимарство, лозоплетіння, рогозоплетіння, різьблення, карбування тощо.

Потрібно відмітити, що найдавніші види українського декоративно-прикладного мистецтва є ефективним засобом впливу на свідомість шкільної та студентської молоді з метою прищеплення любові до української культури, формування поваги до її надбань [4, с. 72].

У професійних закладах освіти, де навчають старшокласників вишивкарству та килимарству (Державний професійно-технічний навчальний заклад «Кролевецьке вище професійне училище», Решетилівський художній професійний ліцей, Нікопольський професійний ліцей), у навчальному процесі залучають молодь до вивчення автентичних традицій цих видів декоративно-прикладного, історії їх виникнення та подальшого розвитку в умовах сьогодення.

Опанування килимарства та української народної вишивки старшокласниками можливе і на уроках технологій та під час гурткової роботи в процесі позакласної та позашкільної роботи. Відмітимо, що важливим завданням технологічної освіти є прилучення підростаючого покоління до надбань української культури через практичне вивчення традиційних ремесел та різних видів декоративно-прикладного мистецтва, реалізацію старшокласниками власного самовираження через цінності та традиції української культури [5, с. 6].

Організація навчання у даному напрямі дає широкі можливості для ознайомлення молоді з різними видами декоративно-прикладного мистецтва, опанування різних технік та технологій виготовлення виробів. Зупинимось на цьому питанні детальніше.

Ознайомлення з вишивкою як традиційним видом декоративно-ужиткового мистецтва спрямоване на формування у молоді знань за такими питаннями: історія української народної вишивки, народні традиції у вишивці, асортимент вишитих виробів. Важливо залучати молодь до пошукової роботи із старовинними зразками вишивок, замальовування орнаментів, виконання творчої розробки орнаментів.

Вивчення основ побудови композиції у вишивці ґрунтується на формуванні знань про орнамент української народної вишивки (рослинний, геометричний, рослинно-геометричний, зооморфний, антропоморфний), особливості орнаментів різних областей України, залежність орнаменту від технік вишивання, про візерунок, способи його збільшення, зменшення та перенесення візерунків на тканину.

Ознайомлення з процесом виготовлення вишитих виробів включає формування знань про інструменти та матеріали для вишивання, прийоми роботи голкою та способи закріплення робочої нитки на тканині, про техніки вишивання.

В рамках опанування української народної вишивки молодь вчиться вибирати виріб та візерунок для вишивання, визначати місце розташування візерунка на виробі, економно використовувати тканину, переносити візерунок вишивки на тканину, вчиться користуватися інструментами та пристосуваннями для вишивання.

Щодо технології виготовлення вишитих виробів, то ефективним з точки зору реалізації завдань національного виховання є вивчення вишивки побутового та одягового призначення за наступними спрямуваннями: українські народні рушники (вишитий рушник як неодмінний атрибут народного побуту, їх декоративне навантаження та образно-символічний зміст, традиційні візерунки для вишивання рушника, композиції орнаменту для вишивання рушників); носильне вбрання – чоловічі і жіночі сорочки (українська народна вишивка одягового призначення, одяг як складова матеріальної та духовної культури українців, етапи розвитку народного одягу, його класифікація, український костюм як джерело вивчення етнічної історії, народний крій та розміщення вишивки на виробі).

Ознайомлення з килимарством як традиційним видом декоративно-ужиткового мистецтва спрямоване на формування у молоді знань про історію розвитку килимарства на Україні, виникнення килимарського промислу у різних регіонах країни.

Вивчення художніх форм українських килимів передбачає ознайомлення з типами і призначенням українських килимів, характеристикою килимового орнаменту й розкольоровки килимів різних регіонів України, особливостями килимового орнаменту, композицією килимів, асортиментом традиційної для української культури килимової продукції.

У процесі навчання молодь оволодіває робочими прийомами, технологічними операціями. Вони вчаться працювати з основним і допоміжним килимарським обладнанням та виконувати ряд робіт, зокрема, таких, як снування основи, плетіння кіски, утворення чину, розміщення вирівнювальної смуги, виконання попередньої смуги, ткання килимового полотна, виконання кінцевої смуги, відокремлення виробу від кросен, обробка верхнього і нижнього краю виробу, кінцеве оздоблення виробу.

Виготовлення килимів є творчим процесом. Саме творче спрямування діяльності полягає в тому, що кожним індивідуально виконується технічний малюнок для відтворення задуму на килимовому полотні, а це в подальшому визначає особливості вибору матеріалу на виріб та технології його виготовлення.

Висновки та перспективи подальших розвідок напруму. Таким чином, вишивкарство та килимарство, як види декоративно-прикладного мистецтва, мають вагомий виховний потенціал, оскільки забезпечують дієве прилучення молоді до надбань національної культури в сфері декоративно-ужиткового мистецтва, що створює можливості для національно-патріотичного виховання старшокласників. На уроках технологій є можливості для вивчення учнями різних видів декоративно-прикладного мистецтва, що дозволяє органічно реалізувати принцип національної спрямованості виховання.

Подальші наукові розвідки будуть пов'язані із питанням методики навчання старшокласників традиційному українському килимарству та українській народній вишивці, розвитку їх декоративно-прикладної творчості. Передбачається розробка навчально-методичного забезпечення процесу навчання старшокласників вишивкарству та килимарству як видам декоративно-прикладного мистецтва.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Антонович С.А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є. Декоративно-прикладне мистецтво. Львів: Світ, 1993. 272 с.
2. Гевко О. Суть та особливості національно-патріотичного виховання засобами декоративно-ужиткового мистецтва. Рідна школа. 2003. № 5. С. 25–26.
3. Кондратьєва С.В. Відродження народних традицій з обробки матеріалів на уроках трудового навчання. Трудова підготовка в закладах освіти. 2008. №4. С. 18-21.

4. Кудря О. Підготовка майбутніх учителів технологій до національно-патріотичного виховання школярів в умовах НУШ. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. Вип. 4, 2022. С. 71-78. URL : <https://doi.org/10.31499/2307-4906.4.2022.270292> [дата звернення: 02.12.2022]

5. Навчальна програма «Технології 10-11 класи (рівень стандарту)». К, 2017. 29 с. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> [дата звернення: 04.12.2022]

6. Система виховання національної самосвідомості учнів загальноосвітньої школи: Методичний посібник для вчителів / За ред. Д.О. Тхоржевського. К.: Видавничий відділ ТДПУ, 1999. 296 с.

REFERENCES

1. Antonovych, Ye.A., Zakharchuk-Chuhai, R.V., Stankevych, M.Ye. (1993). *Dekoratyvno-prykladne mystetstvo* [Arts and crafts]. Lviv. [in Ukrainian].
2. Hevko, O. (2003). *Sut ta osoblyvosti natsionalno-patriotichnoho vykhovannia zasobamy dekoratyvno-uzhytkovoho mystetstva* [The essence and features of national-patriotic education by means of decorative and applied art]. *Ridna shkola*. Vyp. 5. [in Ukrainian].
3. Kondrateva, S.V. (2008). *Vidrodzhennia narodnykh tradytsii z obrobky materialiv na urokakh trudovoho navchannia* [Revival of folk traditions for processing materials in labor training classes]. *Trudova pidhotovka v zakladakh osvity*. Vyp.4. [in Ukrainian].
4. Kudria, O. (2022) *Pidhotovka maibutnix uchyteliv tekhnolohii do natsionalno-patriotichnoho vykhovannia shkolariv v umovakh NUSH* [Preparation of future technology teachers for national-patriotic education of schoolchildren in the conditions of NUS]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu*. Vyp. 4. <https://doi.org/10.31499/2307-4906.4.2022.270292> [in Ukrainian].
5. *Navchalna prohrama «Tekhnolohii 10-11 klasy (riven standartu)»* (2017) [Educational program "Technology 10-11 grades (standard level)"]. Kyiv. [in Ukrainian].
6. *Systema vykhovannia natsionalnoi samosvidomosti uchniv zahalnoosvitnoi shkoly: Metodychni posibnyk dlia vchyteliv*, (1999) [The system of education of national self-awareness of secondary school pupils] / Za red. D.O. Tkhорzhevskoho. Kyiv. [in Ukrainian].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КІСЬ Алла Володимирівна – аспірант кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Наукові інтереси: теорія та методика технологічної освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KIS Alla Volodymyrivna – graduate student of the department of theory and methods of technological education, Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University.

Scientific interests: theory and methodology of technological education.

Стаття надійшла до редакції 13.01.2023 р.